

RİC'AT

(bk. REC'AT).

RİCS

(الرجس)

**Pis olan şey anlamında
bir Kur'an terimi.**

Sözlükte "pis olmak; çirkin bir fiil işlemek" anlamlarındaki **reces** (**recâset**) masdarından türemiş bir isim olan **rics** kelimesi "pis olan şey, pislik" demektir. Bu mânadan hareketle başta küfür olmak üzere kötü fiillere rics denildiği gibi bu fiillerin doğurduğu lânet, azap vb. için de aynı kelime kullanılır (*Lisânü'l-'Arab*, "rcs" md.). Râgıb el-İsfahânî doğası itibarıyla akıl açısından, din açısından ve bunların hepsi bakımından olmak üzere dört türlü ricsten söz edilebileceğini belirtir. Bunlar için sırasıyla şu örnekler verilebilir: Bizâtihi pis olan nesne, Allah'a ortak koşmak, içki, murdar hayvan eti (meyte) (*el-Müfredât*, "rcs" md.; krş. *Kâmus Tercümesi*, II, 929).

Rics kelimesi Kur'an'da dokuz âyette geçmekte (M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "rcs" md.) ve bağlamlarına göre bunların şu mânalara geldiği anlaşılmaktadır: Allah'ın yarattığı selim fitrat çizgisi üzerinde yine O'nun lutfettiği aklı kullanmayı küfür veya şirk bataklığına saplananlar, içi kararmış inatçı münafıklar, onur kırıcı itham ve iftira eylemi, domuz eti, içki, kumar, dikili putlar ve gaybdan haber alma amacıyla falcılık yapma. Rics ayrıca başta Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'i olmak üzere birçok hadis mecmuasında yer alan hadislerde sözlük anlamlarıyla, özellikle maddî ve mânevî kirliliği ifade etmek üzere kullanılmıştır (Wensinck, *el-Mu'cem*, "rics" md.).

Arapça'da aşağılanmayı hak etmiş kişileri veya tiksinti uyandıran durumları nitelermek için kullanılan rics kelimesinin âyet ve hadislerde bazı nesnelere, davranışlara ve insan tiplerine nisbet edilmesinin sebebi, yetkin vasıflarla donatılıp üstün konumda tutulan insanın bazı durumlarda bu mertebesini korumaması ve bir âyette işaret edildiği gibi (et-Tîn 95/5) kendisini "aşağının aşağısı"na indirmesidir. Bu sebeple ricsin yer aldığı âyet ve hadisler, söz konusu kötü nitelik ve davranışları insan psikolojisi açısından içgüç telakki edilecek biçimde tasvir ederek onurunu koruyan kişilerin bunlardan sakınması gerektiği mesajını vermektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Kâmus Tercümesi, II, 929; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (Kahire), I, 642; II, 49, 57-58, 87-88; III, 11-12; Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl* (nşr. Abdülkâdir Arâfât), Beyrut 1416/1996, II, 362; Reşid Rızâ, *Tefsîrü'l-menâr*, VII, 57; VIII, 43.

S. ZAFER KIZIKLI

RİDÂNİYE SAVAŞI**Osmanlılar'la Memlûkler arasında
922 (1517) yılında yapılan
meydan savaşı.**

Memlûk Sultanlığı'nın sonunu hazırlayan ve Mısır'ın Osmanlılar'ın eline geçmesine yol açan savaş, Kahire önlerinde Matariye ile Cebelülahmer arasında Ridâniye / Reydâniye denilen mevkiye meydana geldiği için bu adla anılır. Mercidâbık'taki ağır yenilginin ardından Memlûkler'in ikinci direnişinin kırıldığı Ridâniye Savaşı, Osmanlılar'ın Kahire'ye girip Mısır üzerinde hâkimiyet kurmalarını sağlamıştır.

Mercidâbık Savaşı'ndan sonra sağ kurulan Memlûk emirleri, Kansu Gavri'nin ölümü dolayısıyla Memlûk Sultanlığı'na onun Kahire'de nâib bıraktığı Tomanbay'ı seçtiler. Yeni sultan, bir süre Halep'te kalıp ardından Dimaşk'a ulaşan (29 Şâban 922 / 27 Eylül 1516) Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim'in Kahire'ye yürüme ihtimaline karşı süratle asker toplamaya ve şehir önlerinde müdafaa hattı oluşturmaya çalıştı; bu arada Canbirdi Gazâlî kumandasındaki 5000 kişilik bir kuvveti Osmanlı harekâtı hakkında bilgi almak için Gazze'ye gönderdi. Gazâlî, Kahire üzerine yürüme konusunda tereddüt içinde bulunan Yavuz Sultan Selim'in muhtemel harekâtını önlemek maksadıyla Gazze dolayına geldiğinde Vezîriâzam Hadım Sinan Paşa'nın 4000 kişilik kuvveti onu karşılamak için harekete geçti ve Hanyûnus mevkiine yöneldi. Burada yapılan çatışmada (26 Zilkade 922 / 21 Aralık 1516) Gazâlî yenilgiye uğrayıp Kahire'ye döndü. Yavuz Sultan Selim de Memlûk direnişinin kırılması sonucu Kahire'nin yolunun açıldığı kanaatine vardı ve buraya yürümeye karar verdi. Bazı devlet adamları ise Gazze'den itibaren Kahire'ye uzanan yolun tehlikelerinden, özellikle çölde kumluk arazideki sıkıntılardan ve susuzluktan söz ederek Kahire'ye gidilmesi fikrine karşı çıkıyordu. Ancak bu sırada yağan yağmurlar susuzluk tehlikesini bertaraf ettiği gibi çöl yolunda rahatça hareket etme imkânı sağladı. Gazze'ye gelen padişah (8 Zilhicce 922 / 2 Ocak 1517), buradan itibaren giri-

lecek olan Katya çölünden geçilirken Kahire'ye kadar olan güzergâhtaki konaklama yerlerini önceden tesbit ettirerek kılavuzlar gönderdi. Gazze'den Sâlihiye'ye kadar çölde sekiz konakta durulacaktı. Sinan Paşa, yanında Hayır Bey olduğu halde 8 Ocak'ta 6000 askerle önceden hareket etti. Padişah da ertesi günü buradan ayrılıp 11 Ocak'ta Arış'e ulaştı. Buradan Sâlihiye'ye doğru gidilirken zaman zaman Arap aşiretlerinin baskını ve yağmalama olayları cereyan etti. Bu arada Tomanbay'a bir elçi heyeti gönderilerek Osmanlı hâkimiyetini kabul etmesi halinde Mısır'ın idaresinin kendisine bırakılacağı ve seferden vazgeçileceği bildirildiyse de Memlûk emirleri buna karşı çıktıkları gibi Osmanlı elçilerini de katlettirdiler.

Osmanlı ordusu 26 Zilhicce 922'de (20 Ocak 1517) Hankin, ertesi günü Birketülhac mevkiine ulaştı ve bu son menzilde yapılan yoklamada ordudaki asker mevcudu 20.000 olarak tesbit edildi. Ordunun yarısı daha önce doğu sınırlarının müdafaa için bırakılmıştı. Osmanlı kuvvetlerinin Kahire'ye yürüdüğünü haber alan Tomanbay, 20.000 askerle Kahire yakınlarında Âdiliye mevkiinde kazdırdığı siperlerle oluşturduğu savunma hattına geldi. Aslında Tomanbay, Osmanlılar'ı zorlu çöl yolculuğunun yorgunluğu henüz üzerlerinde iken Sâlihiye mevkiinde karşılamak istiyordu. Fakat emirler, sağlam bir müdafaa hattı kurup Osmanlı saldırısına karşı koymanın daha uygun olacağı konusunda ısrar edince bu düşüncesinden vazgeçti. Bu siperlere ayrıca İskenderiye ve Kahire Kaleşi'ndeki bazı toplar getirildi, bir kısım ağır toplar da kumlara gömülerek gizlendi. Kazılan hendek Mukattam dağından itibaren Nil nehrine kadar uzanıyordu. Bazı Osmanlı kaynakları hendeğin 4 mil uzunluğunda olduğunu, top sayısının 200'ü bulunduğunu belirtirse de bu sonuncu rakam şüphelidir. Memlûkler'in amacı topları göstermeyerek Osmanlılar'ı sürpriz bir salvo ateşiyile karşılamak ve bunun yol açtığı karışıklıktan faydalanıp sert bir süvari saldırısı sonucu onları tamamen dağıtmaktı.

Osmanlı tarafı Memlûkler'in bu planlarını esirlerden ve casuslardan haber aldı. Özellikle Osmanlılar'ın yanında yer alan ve daha sonra Mısır beylerbeyliğine getirilecek olan Memlûkler'in eski Halep emiri Hayır Bey'in adamları ayrıntılı bilgiler getirdi. Bunun üzerine Osmanlı ordusu, doğrudan müdafaa hattına saldırmayıp yandan dolaşarak Memlûkler'i şaşırtma planı yaptı. Mustafa Paşa Anadolu askeriyeye sağ kolda, Küçük Sinan Paşa Rumeli or-